

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи Зделової Ганни Стефанівни на тему: «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Тема дисертаційної роботи була затверджена на засіданні Вченої ради Державної наукової установи «Науково-практичний цент профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами (протокол засідання № 1 від 10 січня 2022 року).

Науковим керівником призначено Дячука Дмитра Дмитровича, старшого наукового співробітника, академіка НАМН України, головного наукового співробітника наукового відділу організації медичної допомоги, директора ДНУ «Центр інноваційних технологій охорони здоров'я ДУС».

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами (вказавши роль автора у виконанні цих науково-дослідних робіт). Дисертаційна робота Зделової Г. С. є фрагментом науково-дослідної роботи наукового відділу організації медичної допомоги Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами «Медико-соціальне обґрунтування, розробка та впровадження сучасної моделі системи безперервного поліпшення якості інтегрованої медичної допомоги в роботу багатопрофільного закладу охорони здоров'я (Державний реєстраційний номер 0122U000232, термін виконання 2022–2024 рр.)

3. Актуальність проблеми. За даними ВООЗ, 285 мільйонів людей у всьому світі страждають від порушень зору, з них 39 мільйонів – з вадами зору, а 246 мільйонів – з вадами зору. Доросла людина у всьому світі сліпне кожні п'ять секунд, а дитина сліпне щохвилини.

ВООЗ підрахувала, що якщо не вжити термінових заходів, кількість людей із вадами зору у світі подвоїться до 75 мільйонів у найближчі кілька років. Згідно зі статистикою, в даний час короткозорістю страждає лише кожна третя людина на планеті, і з кожним роком це число збільшується. Приблизно 65,0% усіх людей з вадами зору - це люди старше 50 років, і ця вікова група становить 20,0% населення світу.

Хвороби очей мають велике медичне, соціальне та економічне значення. Глобальні втрати через зниження продуктивності праці через захворювання органів зору оцінюють у 411 мільярдів доларів. Америки кожного року. Маленькі діти з важкими і незворотними порушеннями зору можуть відчувати

затримку психоемоційного, моторного, мовного та соціального розвитку, а дорослі можуть відчувати депресію та тривожні розлади; дорослі можуть відчувати труднощі при ходьбі та підвищений ризик падінь і переломів. Основними причинами погіршення зору та сліпоти є порушення рефракції, катаракта, діабетична ретинопатія, глаукома та вікова дегенерація жовтої плями (ВООЗ, 2006, 2013, 2019, 2023).

На поширеність очних захворювань великий вплив мають інтенсивний спосіб життя сучасної людини, постійні перевантаження, стреси, тривале використання комп'ютерної техніки, погіршення екологічних умов, вплив інтенсивного сонячного випромінювання, проблеми зі світлом, екологічні та інші фактори.

В Україні за останні 10 років захворюваність на основні захворювання очей та їх придаткових зросла на 18,3% (з 93,1 до 110,1 на 1000 жителів). Також зросла частка цього захворювання в загальній структурі захворюваності з 7,1% до 7,2%. Висока поширеність офтальмологічної патології серед населення підтверджується вітчизняними дослідженнями на регіональному рівні (Риков С. О., 2004, 2019; Вітовська О. П., 2020; Саксонов С. Г. 2018, 2019).

Серед усіх захворювань органів зору особливе значення набули ранні та пізні ускладнення цукрового діабету (ЦД), які суттєво погіршують якість життя людини та призводять до необоротної втрати зору, а іноді й до сліпоти. Тепер для цього пацієнта доступні додаткові ресурси. На систему охорони здоров'я витрачається приблизно 50 000 євро. Найчастішим офтальмологічним ускладненням ЦД є діабетична ретинопатія (ДР). За даними Міжнародної діабетичної федерації (2021), кожна третя людина з діабетом страждає на ДР, і приблизно 40 000 людей у всьому світі щороку хворіють на нього. У хворих на діабет з'являються симптоми діабету. ДР становить 80-90% усіх порушень зору, викликаних цукровим діабетом.

За статистичними даними Центру громадського здоров'я МОЗ України основна захворюваність на ДР з 2004 по 2018 рік коливалася від 0,13 до 0,22 на 10 тис. дорослого населення із загальною тенденцією до зростання.

ДР – мікроангіопатія, що проявляється оклюзією дрібних кровоносних судин та їх патологічною проникністю. У дорослих пацієнтів втрата зору внаслідок ДР виникає в 8-15% випадків. У пацієнтів з інсулінозалежним цукровим діабетом клінічно значущі симптоми з'являються у 15-20% пацієнтів через 5-7 років після початку захворювання, у 50-60% через 10 років і практично в 30 років. всі пацієнти. При інсуліннезалежному діабеті ДР виявляється в 15-30% випадків, через 10 років - у 50-70%, після 30 років - майже в 90% через передчасне звернення хворих і пізню діагностику. ДР викликається тривалим діабетом і поганим контролем рівня цукру в крові, рівня ліпідів і артеріального тиску.

ДР також викликає параліч черепних нервів, ішемічну нейропатію зорового нерва та зниження рухливості зіниці, а також епітеліальну та ендотеліальну дисфункцію рогівки, катаракту та вторинну глаукому.

Спустошливий вплив діабетичних ускладнень на зорову систему та зростаючий тягар діабетичних захворювань очей для окремих людей, їхніх сімей і суспільства в цілому мають наслідки для покращення систем профілактики та охорони здоров'я для зменшення впливу діабету з боку закладів необхідно. Фактори ризику цукрового діабету та його ускладнень, методика скринінгу, своєчасна та точна діагностика та лікування потребують відповідних кадрових, матеріально-технічних ресурсів, фахівців високого спеціалізованого рівня, впровадження новітніх медичних та організаційних технологій. Принципи, орієнтовані на пацієнта, і концепція інтегрованої допомоги, яка координує діяльність різних постачальників медичних послуг, активно поширюються в системах охорони здоров'я в усьому світі.

Втім сфера охорони здоров'я України функціонує в умовах недостатнього фінансування (3–4% від ВВП), а медичне обслуговування здійснюється із використанням застарілого обладнання, устаткування, інструментарію тощо (Грузєва Т. С., Дуфінець В. А. 2016, 2020), що поширюється й на офтальмологічну допомогу.

Проблема офтальмологічних ускладнень ЦД мультидисциплінарна, вона потребує злагодженої командної роботи ендокринологів, офтальмологів, кардіологів, судинних хірургів, дієтологів. Мультидисциплінарний підхід у вітчизняній сфері охорони здоров'я на нормативно-правовому рівні започатковано при наданні спеціалізованої медичної допомоги за напрямками «ендокринологія», «хірургія», «реабілітація», «психіатрія», «онкологія», однак він не знайшов своєї адаптації в офтальмологічній практиці, зокрема, для організації медичної допомоги пацієнтам з ускладненнями цукрового діабету.

Незважаючи на інтенсивне зростання офтальмологічної захворюваності та інвалідності, дослідження з проблеми вдосконалення організації спеціалізованої офтальмологічної допомоги вкрай нечисленні. Вони присвячені переважно вирішенню питань боротьби з окремими хворобами очей (Варивончик Д. В., Богун І. В., 2020; Денисюк Л. І., Медведовська Н. В., 2024), та організації допомоги окремим категоріям населення. Водночас питанням організації офтальмологічної допомоги пацієнтам з цукровим діабетом приділяється недостатньо уваги, що обумовило актуальність даного дослідження, визначення його мети і завдань.

4. Наукова новизна основних положень та висновків.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в Україні здійснено медико-соціальне обґрунтування інтегрованої функціонально-

організаційної моделі удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет, інноваційними елементами якої стали:

на стратегічному рівні управління-

1) посилення законодавства з питань здорового способу життя, підтримки фізичної активності населення, державного регулювання споживання населенням цукровмісних напоїв і продуктів;

2) законодавча підтримка державних інвестицій в розвиток кадрового потенціалу та інфраструктури охорони здоров'я та соціального забезпечення,

3) гарантії фінансової доступності медичної допомоги та соціального захисту хворих з цукровим діабетом та його офтальмологічними ускладненнями;

на тактичному рівні -

4) оновлення галузевих медико-технологічних документів з надання медичної допомоги пацієнтам з цукровим діабетом та його офтальмологічними ускладненнями, справедлива оплата за пакетами медичних послуг цим хворим;

5) удосконалення Національного та запровадження регіональних реєстрів пацієнтів з цукровим діабетом та його офтальмологічними ускладненнями;

6) формування цільового бюджетного запиту на вартість лікування та обсяги реімбурсації цукрознижувальних препаратів; розгортання місцевих програм профілактики хвороб і медико-соціальної підтримки цих хворих;

7) забезпечення доступності та безпеки транспорту, благоустрою населених пунктів, якості житлово-комунальних послуг пацієнтам з офтальмологічними ускладненнями цукрового діабету;

в закладі охорони здоров'я -

8) інтегроване ведення пацієнтів з офтальмологічними ускладненнями цукрового діабету шляхом організації надання медичної допомоги мультидисциплінарними командами, з чітко розподіленими функціями активного скринінгу факторів ризику цукрового діабету та його офтальмологічних ускладнень, диспансерного спостереження пацієнтів, диференційованого підходу до надання офтальмологічної допомоги в залежності від ступеня тяжкості ускладнень, чіткої координації робіт з використанням медичної інформаційної системи;

9) обґрунтовано клінічний маршрут пацієнта з діабетичною ретинопатією як найбільш поширеним ускладненням цукрового діабету, як приклад удосконаленої організаційної технології, що забезпечує безперервність, послідовність, своєчасність і координацію інтегрованого ведення пацієнта на різних етапах надання медичної допомоги.

Удосконалено підходи до запровадження моделі в практику діяльності закладу охорони здоров'я з урахуванням його спроможності надання інтегрованої офтальмологічної допомоги пацієнтам, та стану здоров'я контингенту населення, що обслуговується.

Набули подальшого розвитку методичні підходи до оцінки якості життя пацієнтів в медико-соціальних дослідженнях.

5. Практичне значення одержаних результатів дослідження.

полягає у тому, що основні положення та висновки даного дослідження стали підставою для розробки та впровадження окремих елементів інтегрованої функціонально-організаційної моделі удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет, на галузевому та місцевому рівнях

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, які викладені в дисертації є обґрунтованими, оскільки базуються на результатах проведеного багатоцентрового дослідження на базі ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС.

Висновки дисертаційної роботи повною мірою ґрунтуються на результатах проведених досліджень та у своїй сукупності доводять тезу про досягнення мети – розв'язання актуального науково-практичного завдання. Всі дослідження виконані автором особисто.

Первинна документація оформлена у відповідності з існуючими вимогами, наведені в первинних матеріалах результати досліджень повністю відповідають даним дисертаційної роботи. Зауважень до стану первинної документації немає. Дисертаційна робота виконана на достовірному матеріалі, достатньому за об'ємом, узагальнення якого в дисертації об'єктивно відображають отримані дані.

7. Достовірність основних положень, висновків та практичних рекомендацій. Ступінь обґрунтованості та вірогідність результатів дисертаційної роботи підтверджується достатньою кількістю проведених досліджень та відповідними математико-статистичними методами дослідження. У роботі визначені адекватні методи дослідження, які відповідно поставленим завданням, забезпечили вірогідність отриманих наукових результатів та можливість їх практичного впровадження.

Проведення дослідження здійснювалось у відповідності до програми, розробленої з застосуванням методу системного підходу, в якій представлена методологія дослідження з визначенням мети, об'єкту та предмету дослідження, завдань, методів, матеріалів і обсягу дослідження. Програмою передбачалось проведення дослідження у шість послідовних етапів, що дозволило використати проміжні результати кожного етапу для постановки завдань наступних етапів і

таким чином забезпечити логічний підхід до узагальнення проміжних і остаточних результатів і представлення висновків по завершенні роботи.

Відповідно до програми, проведення дослідження здійснювалося з застосуванням традиційних для медико-соціальних досліджень наукових методів: системного підходу і аналізу, бібліосемантичного, епідеміологічного, медико-статистичного, соціологічного, контент-аналізу, SWOT-аналізу, економічного, моделювання, графічного, експертних оцінок. 4. Інформаційною базою дослідження слугували численні джерела наукової, довідкової, директивної інформації та отримані дані власного дослідження, репрезентативність і достовірність яких підтверджена медико-статистичними розрахунками.

Таким чином, програма та представлена в ній методологія і методи дослідження спрямовувались на вирішення поставлених завдань і отримання достовірних результатів, які стали основою медико-соціального обґрунтування функціонально-організаційної моделі удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет.

8. Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів, що виносяться на захист. Автором самостійно проведено патентний пошук та теоретичний аналіз наукової медичної літератури за темою дослідження; відповідно до мети та поставлених завдань розроблено програму, тобрано методи і матеріали дослідження. Власноруч сформовано базу даних з джерел первинної медичної документації, проведено упорядкування, статистичну обробку, аналіз та інтерпретацію одержаних результатів; здійснено медико-соціальне обґрунтування та розробку функціонально-організаційної моделі удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет, впровадження окремих елементів моделі в діяльність закладів охорони здоров'я та закладів вищої освіти.

Статистична обробка отриманих даних здійснювалася з використанням програмного забезпечення Microsoft Office 2019 (Microsoft Word, Microsoft Excel), та ліцензованої програми STATISTICA 6.1, STATA / SE 12.0 для Windows.

Автором власноруч написані всі розділи дисертації, підготовлені таблиці і рисунки, сформульовані висновки і рекомендації. Внесок автора у публікації, написані у співавторстві, є визначальним і полягає в висуванні ідеї написання статті/тез, постановці завдань, збиранні даних, написанні основної частини, проведенні формального медико-статистичного аналізу даних, обговоренні результатів та підготовці висновків.

9. Відомості щодо проведення біоетичної експертизи. Комісія з питань етики при Державній науковій установі «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами

розглянувши матеріали дисертаційної роботи Зделової Г.С. на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» схвалила дане дисертаційне дослідження, як таке, що відповідає сучасним етичним нормам та принципам щодо проведення клінічних досліджень (протокол №08 від 25.12.2023).

10. Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднено та обговорено на: науково-практичній конференції молодих вчених «Сучасні досягнення і перспективи розвитку профілактичної та клінічної медицини» 21 квітня 2021, м. Київ, доповідь, науково-практичній конференції за участю молодих вчених «Сучасні аспекти розвитку персоніфікованої медицини: виклики сьогодення і погляд у майбутнє» 01-02 листопада 2023 р., м. Київ, постерна доповідь, I International Scientific and Theoretical Conference, 1, грудня 2023. Berlin, Federal Republic of Germany, VI Міжнародній науково-практичній конференції «Наука про постіндустріальне суспільство: процеси глобалізації та трансформації» 08 грудня 2023 р., м. Відень – м. Вінниця, доповідь.

У повному обсязі автором проведена аналітична робота, оцінка та узагальнення результатів дослідження, самостійно проведена систематизація та отриманих даних та їх статистичне обчислення, обґрунтовано концептуальну функціонально-організаційну модель інтегрованого ведення пацієнтів з офтальмологічною патологією на тлі цукрового діабету.

Усі розділи дисертації, висновки та практичні рекомендації сформульовано та написано автором особисто.

11. Повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. За матеріалами дисертації опубліковано 10 наукових праць (5 статей та 4 тези доповідей на наукових форумах), зокрема 3 статті – у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України (категорія Б) та 2 статті у журналах держави Європейського Союзу (Польща), усі видання входять до міжнародної наукометричної бази Scopus, 1 повідомлення про включення до Переліку наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я.

12. Список робіт, опублікованих за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. D. D. Diachuk Analysis of indicators of the dynamics and prevalence of the main classes of chronic non-infectious diseases (on the example of the analysis of the work indicators of a multiprofessional health care facility) / D.D. Diachuk, A.S. Zdelova, Yu. Yashchenko, R. P. Tkachenko, V. Y. Burko // Wiadomości Lekarskie. VOLUME LXXV, ISSUE 11 PART 1, NOVEMBER 2022 P. 2574-2580 DOI: 10.36740/WLek202211103, (Дисертанту належить ідея написання, самостійно проведено статистичну обробку матеріалу, написання статті та формулювання

висновків)

2. Дячук Д. Д. Оцінка готовності багатопрофільного закладу охорони здоров'я до впровадження нових організаційних форм надання офтальмологічної допомоги дорослому населенню (результати маркетингового дослідження) / Дячук Д. Д., Зделова Г. С. // Клінічна та профілактична медицина. 2022. № 4 С. 6-12 [https://doi.org/10.31612/2616-4868.4\(22\).2022.01](https://doi.org/10.31612/2616-4868.4(22).2022.01) (Дисертанту належить ідея написання, самостійно проведено статистичну обробку матеріалу, написання статті та формулювання висновків)

3. D. D. Diachuk Experience of integrated management of patients with diabetic retinopathy (example of analysis of performance indicators of a multi professional healthcare facility) / Dmytro D. Diachuk, Anna S. Zdelova, Mykhailo D. Diachuk // Wiad Lek. 2023;76(4):838-842 DOI:10.36740/WLek202304121 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37226624/>

4. Офтальмологічна допомога в Україні. Стан та перспективи удосконалення (огляд літератури) / Г. С. Зделова // Журнал «Клінічна та профілактична медицина» № 1 2023. С. – 78-75 DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.31612/2616-4868.1\(23\).2023.11](https://doi.org/10.31612/2616-4868.1(23).2023.11)

5. Research of the quality of life of patients with diabetic retinopathy / H. Zdielova // Журнал «Клінічна та профілактична медицина» № 5 2023. С. – 69-73.

6. Дячук Д.Д., Зделова Г.С., Дячук М.Д. / Спосіб інтегрованого ведення пацієнтів з діабетичною ретинапатією // ПЕРЕЛІК наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Випуск 10) Реєстр. № 131/10/24 С. 105–107.

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дослідження

1. D. D. Diachuk A. S. Zdelova. Certain aspects of the organization of ophthalmic care for patients with diabetes. Scientific and practical conference involving young scientists «Current issues of clinical and preventive medicine: interdisciplinary aspects and innovative technologies» (Kyiv, Ukraine; 11. 03, 2022) Wiadomości Lekarskie, VOLUME LXXV, ISSUE 11 PART 1, NOVEMBER 2022 P.2698

2. Г. С. Зделова Методи дослідження якості життя пацієнтів в офтальмологічній практиці. Постерна доповідь Науково-практична конференція за участю молодих вчених «Сучасні аспекти розвитку персоналізованої медицини: виклики сьогодення і погляд у майбутнє» (01-02 листопада 2023 р.)

3. Зделова Г.С. Окремі елементи удосконаленої моделі системи медичного обслуговування пацієнтів з цукровим діабетом офтальмологічного профілю на основі інтегрованого ведення пацієнтів. // Scientific review of the actual events, achievements and problems: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical

Conference, December 1, 2023. Berlin, Federal Republic of Germany: International Center of Scientific Research. P. 294-296

4. Зделова Г.С. Роль скринінгу цукрового діабету, як попередження розвитку діабетичної ретинопатії Грааль науки : міжнар. наук. журнал. – Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2023. – № 34. – С. 365– 367

13. Результати перевірки на плагіат.

Ознайомившись з матеріалами дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії Зделової Г.С. на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» та провівши їх комп'ютерне тестування з використанням ліцензованої системи антиплагіат StrikePlagiarizm, яка рекомендована Міністерством освіти і науки України, в наведених вище матеріалах дисертації не виявила ознак академічного плагіату.

14. Шифр і найменування спеціальності, якій відповідає дисертація. Дисертаційна робота Зделової Г.С. на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» за своєю темою, актуальністю, науковою новизною, науковим рівнем, обсягом матеріалу та теоретичним обґрунтуванням відповідає паспорту спеціальності 222 «Медицина» (медичні науки).

15. Відповідність дисертації вимогам, які пред'являються до наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Зделової Ганни Стефанівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» є завершеним науковим дослідженням, що містить нові обґрунтовані положення, які стосуються вирішення актуального наукового завдання – здійснити медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет. Досягнення мети відбувалося на основі структурованої на послідовні етапи програми дослідження, на кожному з яких виконувались поставлені завдання, на основі обраної автором методології та з використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: системного підходу і аналізу, бібліосемантичного, епідеміологічного, медико-статистичного, соціологічного, контент-аналізу, SWOT – аналізу, моделювання, графічного, експертних оцінок

За обсягом проведеного дослідження, глибиною аналізу, новизною одержаних результатів, обґрунтованістю і достовірністю висновків та положень, дисертація повністю відповідає пп. 6, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), щодо дисертації на здобуття вищої освіти ступеня

доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 «Медицина».

16. Висновок.

Результати експертизи дисертаційної роботи Зделової Ганни Стефанівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування удосконалення офтальмологічної допомоги пацієнтам, які хворіють на цукровий діабет» на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 «Медицина» свідчать про відповідність дисертації вимогам, передбаченими пп. 6, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

За результатами попередньої експертизи дисертаційної роботи на Науково-методичній раді Державної наукової установи «Центр інноваційних технологій охорони здоров'я» Державного управління справами, протокол засідання № 7 від 31 липня 2024 року) дисертаційну роботу Зделової Г. С. можна рекомендувати до розгляду разовою спеціалізованою вченою радою Державної наукової установи «Центр інноваційних технологій охорони здоров'я» Державного управління справами.

Голова Науково-методичної ради
д.мед.н., професор

Юрій ЯЩЕНКО

Секретар

Діана БОБРІВСЬКА